

HYVINVOINTIALUEET LISÄÄVÄT TUTKIMUKSEN TARVETTA JA MAHDOLLISUUKSIA

Pääkirjoitus

Janus

Suomen ensimmäiset aluevaalit on käyty. Sosiaali- ja terveydenhuolto sekä pelastustoimi ovat siirtymässä hyvinvointialueiden vastuulle tammikuussa 2023. Kaksikymmentäykksi hyvinvointialuetta on saanut aluevaltuustonsa ja aluehallituksia kootaan tätä tekstiä kirjoitettaessa. Äänestysprosentti oli vain 47,5 joten on tärkeää pohtia, keiden ääni kuului tai jäi kuulumatta vaaleissa.

Aluevaaleissa tulivat valituksi yhtäältä tunnetut poliitikot ja toisaalta terveydenhuollon ammattilaiset. Kaksi kolmasosaa (77%) uusista aluevaltuutetuista on ministereitä, kansanedustajia ja/tai kunnanvaltuutettuja. Kolmannes aluevaltuutetuista on sosiaali- tai terveysalan ammattilaisia. Länsi-Uudellamaalla on 79 valtuutettua ja heistä 31 on terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja 3 sosiaalihuollon. Hyvin samanlaiselta näyttää Varsinais-Suomen aluevaltuutettujen kokoonpano tästä näkökulmasta: 79 valtuutettua, joista 32 on terveydenhuollon ja 3 sosiaalihuollon aloilta. Miten varmistetaan sosiaalihuollon näkökulma, joka vaalikeskusteluissakin sai vähän huomiota?

Alussa aluevaltuustojen tehtävänä on luoda rakenteet omalle työelleen, jossa keskiössä on toimivien sosiaali- ja terveyspalveluiden sekä pelastustoimen varmistaminen. Valmistelun on arvioitu sisältävän 600 erilaista tehtävää, joiden tulee olla tehtynä ennen kuin toiminta vuoden 2023 alussa alkaa. Yksi ensimmäisistä tehtävistä on hallintosäännön muotoileminen. Siinä määritellään poliittiset päätöksentekuelimet ja virkamiehistä koostuvan organisaation rakenne. Tämä rakenne voi vaihdella eri alueilla, ja rakenteelliset erot heijastavat myös politikan ja käytännön painopisteitä ja ehkä myös sisältöjä. Pakollisia elimiä ovat valtuuston lisäksi aluehallitus, tarkastuslautakunta ja kaksikielisillä alueilla kansalliskielilautakunta. Järjestelmässä voi olla joko lautakuntia tai valiokuntia, joiden määrän päättää valtuusto.

Lähestymistavat voivat olla hyvin erilaisia. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella on viisi lautakuntaa: tulevaisuus, turvallisuus, yhdyspinnat, tarkastus ja yksilöasiat sekä alueellinen neuvottelukunta. Varsinais-Suomen hyvinvointialue sen sijaan lähtee liikkeelle ikä- tai elinkaarimallista, jossa rakenteet ryhmitellään ihmisen elämänvaiheiden mukaisesti.

Vaalien jälkeen on keskusteltu paljon aluevaltuutettujen asuinpaikoista ja siitä, miten sellaisten kuntien näkökulmat ja tarpeet huomioidaan, joista ei ole yhtään tai on vain yksi edustaja aluevaltuustossa. Tässä tutkitun tiedon tarve tulee ilmi.

Rakennusten sekä tietojärjestelmien määrä ja laatu, käytettävissä olevat resurssit, kuntien henkilökunnan kokoonpanot sekä sopimukset, palkat ja työolot on karsoitettava. Tiedot asukastiheydestä, sairauksista, terveydestä, sosiaalisista ongelmista, onnellisuudesta, tulojen ja koulutuksen tasoista ovat tärkeitä, jotta koko alueen palvelutarpeet tunnetaan ja niihin osataan vastata. Esimerkiksi sosiaalialan ja sosiaalityön koulutuksessa ja käytännöissä korostetaan juuri ilmiöiden ja tilanteiden laaja-alaista tarkastelua sekä toimijoiden välistä yhteistyötä.

Hyvinvointialueet ovat tutkijoiden kultakaivos. Nostamme esiin tässä muutamia kiinnostavia kysymyksiä: miten uusi demokraattinen päätöksenteon järjestelmä luodaan, miten valta jakautuu, miten palveluita integroidaan, miten niukkoja resursseja jaetaan, miten työvoiman saatavuus ja palkka tasa-arvo varmistetaan, miten innovaatioiden syntymistä mahdollistetaan?

Tässä Januksen numerossa on kaksi tutkimusartikkelia, jotka tuottavat tietoa sosiaali- ja terveyspalveluiden rakenteista ja niiden uudistamisesta. Hanna-Kaisa Hoppanian tutkimus valottaa sitä, miten muutosagentteja voidaan käyttää yhtenä keinona sosiaali- ja terveyspalvelujen uudistamiseen. Maija Mänttari-van der Kuip tarkastelee lastensuojelun ammattilaisten työtä ja työn tekemisen olosuhteita ja sitä, millaiset palvelujärjestelmään liittyvät rakenteelliset tekijät haastavat työntekijöiden toimintamahdollisuuksien toteutumista julkisen sektorin lastensuojelutyössä.

Kaksi muuta tutkimusartikkelia kohdentuu palveluita käyttävien asiakkaiden näkökulmiin ja tuntemuksiin. Anna-Maija de Arruda Camara, Eveliina Heino ja Tarja Juvonen selvittävät tutkimuksessaan millaisena ammattilaiset, sosiaalityöntekijät, perheryhmäkotien ohjaajat sekä yksin maahan tulleiden lasten ja nuorten edustajat, kuvaavat yksin maahan tulleiden lasten ja nuorten koti-ikävää. Ari Haasio, J. Tuomas Harviainen, Aki Ylinen ja Atte Oksanen analysoivat Tor-verkossa sijaitsevan Sipilitorin terveyteen ja huumeiden käytön lopettamiseen liittyviä keskusteluita.

Tutkimusartikkeleiden lisäksi tässä numerossa on kaksi puheenvuoroa ja neljä kirja-arviota, joissa käsitellään muun muassa valtaa, hoivarobotteja, mielenterveyspalveluiden markkinoita ja taloudellista eriarvoisuutta.

Vaikka aluevaalien jälkeen on korostettu maalaisjärjen tarvetta päätöksenteossa, ei se kuitenkaan pelkästään riitä. Tarvitaan tutkimusta ja tutkimustulosten saattamista hyvinvointialueilla helposti käytettävään muotoon. Hyvinvointialueet kannattaa ymmärtää erinomaisena mahdollisuutena luoda uudenlaista tasa-arvoisesti hyvinvointia tuottavaa hyvinvointivaltiota.

Minna Zechner ja Marjo Romakkaniemi